

In Structure of Occupational Health and Safety Legislation, the Employer and Employee under Evaluation

Necdet Karakoyun (Corresponding author)
Muradiye Vocational School, Van Yuzuncu Yil University
E-mail: necdetkarakoyun@yyu.edu.tr

Gulen Onal
Muradiye Vocational School, Van Yuzuncu Yil University
E-mail: gulenonal@yyu.edu.tr

Okan Yeler
Muradiye Vocational School, Van Yuzuncu Yil University
E-mail: okanyeler@yyu.edu.tr

Abstract

In Turkey, injury, a disability and death rate, due to work accidents and occupational injuries, have a serious number compared to developed countries. Based on this results, the European Union Occupational health and safety Law No. 6331 was enacted, in order to minimize accidents which are work-related and provide safe working environments, moreover in order to update and adapt the acquis in business law in force for over 30 years. On the other hand, as well as all over the world, according to the available studies, the construction sector in Turkey is the one of the sectors with the high estratios. The purpose of this study, in structure of occupational health and safety legislation, the employer and employee within the scope of assessment.

Keywords: Occupational health and safety, Construction industry, Prevention, Employer Liability.

İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatının Yapı İşlerinde, İşveren ve Çalışan Kapsamında Değerlendirilmesi

Özet

Türkiye’de iş kazaları ve iş kazalarına bağlı yaralanma, sakat kalma ve ölüm oranları gelişmiş ülkelere oranla ciddi seviyede daha yüksektir. Bu bağlamda hem iş kazalarının en aza ineceği sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının oluşmasını sağlamak hem de 30 yılı aşkın süredir yürürlükte olan iş yasasını güncelleştirmek ve Avrupa Birliği müktesebatına uyarlamak amacıyla 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe konmuştur. Diğer yandan, tüm dünyada olduğu gibi, eldeki mevcut istatistiklere göre Türkiye’de de inşaat sektörü bu oranların en yüksek olduğu sektörlerden biridir. Bu çalışmanın amacı, İş sağlığı ve güvenliği mevzuatının yapı işlerinde, işveren ve çalışan kapsamında değerlendirmesidir.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve İş Güvenliği, İnşaat sektörü, Önleme, İşverenin Sorumluluğu.

1. Giriş

18 ve 19 uncu yüzyıllarda o güne kadar olan teknolojik gelişmelerin sonucunda ve bilhassa buhar gücünün kullanılmaya başlanması ile üretimde hızlı bir makineleşme devrine girilmiştir. Endüstri devrimi olarak da tanımlanan bu dönemde bu makineleşmenin sonucunda fabrika düzenine geçilmesi insan gücüne daha fazla ihtiyaç doğurmuştur. Bu gelişmenin doğal bir sonucu olarak birçok insan kırsal kesimden şehir merkezlerine göç ederek fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Ne var ki endüstri bölgelerine göç edenlerin kötü beslenme ve barınma olanaklarının yanı sıra düşük ücretlerle sağlığa uygun olmayan ortamlarda çalışmaları, onları birtakım mesleki tehlikelerle yüz yüze bırakmıştır. Emek yoğun işgücünün yerini makine kullanımına bırakmasıyla, çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı korunması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Başlangıçta fazla önemsenmeyen sorunlar giderek daha ciddi boyutlara varınca birtakım kanun ve kurallar vasıtasıyla, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin korunmasına yönelik çalışmalar başlamıştır. Çalışanın sağlıklı bir ortamda işini yapabilmesinin sosyal güvenliğin önemli bir parçası olduğu düşüncesiyle, işçi sağlığı ve iş güvenliği zaman içinde uzmanlık gerektiren bir alan haline gelmiştir. İşçi sağlığı ve iş güvenliği kavramına verilen önem ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bu konuya verilen önem ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle, toplumların ve toplumu oluşturan bireylerin, kültür ve bilinç seviyeleriyle bağlantılıdır [1,2]

İşçi sağlığı ve iş güvenliğini sağlamak, yasal yükümlülüklerin ötesinde esasen bir insani zorunluluktur. Kaybedilen zaman ve para geri kazanılabilir ancak kaybedilen iş gücü ve insan hayatı asla geri getirilemez. Diğer yandan vurgulanması gereken önemli bir nokta da, işçi sağlığı ve iş güvenliğini sağlayarak iş kazalarını önlemek, ortaya çıkan maddi kayıpların karşılanmasına göre daha kolay olduğudur.

İnşaat endüstrisi her yıl çok sayıda ölüme ve yaralanmalara sebep olan kazaların yaşandığı sektörlerden biridir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün verilerine göre, gelişmiş ülkelerde inşaat sektöründe çalışan işçilerin diğer sektörlerle oranla 3-4 kat daha fazla kaza riskine maruz kaldıkları görülmektedir. Bu oran gelişmekte olan ülkelerde 6 katına çıkmaktadır [3].

İnşaat sektöründe hızlı bir şekilde ve en düşük maliyetle işi bitirme baskısı, diğer yandan çeşitli işlerin alt yüklenicilere bölünmüş olmasının sonucunda şantiyede işi yönetmenin zorluğu iş kazalarını artıran bir faktör olabilmektedir. Bilhassa Türkiye'de inşaat işkolunda kayıt dışı çalışmanın yaygınlığı, inşaat işçilerinin büyük çoğunlukla geçici ve mevsimlik çalışması, kaçak göçmen işçilerinin mevcudiyeti çeşitli nedenlerle kaza riskini artırıcı şekilde etkileyen faktörlerdir. Bunun yanı sıra istihdam koşulları, işçileri uzun saatler boyunca yoğun çalışmaları ve iş kazalarını önleyecek bir iş güvenliği eğitimi alma fırsatı bulamamaları diğer önemli etkenler olarak sayılabilir. Ayrıca şantiyelerdeki düşük nitelikli yatma-kalkma, yemek, temizlik vb. hizmetlerine de bir sağlık sorunu olarak ortaya çıkmaktadır [3,4,5]. Yapı sektöründe, ölümcül kaza oranının % 31,3 'lük bir değer ile tüm sektörler arasında ön sıralarda yer alması ve lokomotif sektörlerden biri olması nedeni ile bu çalışma kapsamında Yapı Üretiminde İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Yönetimi kavramı holistik bir yaklaşım içerisinde ele alınmaktadır [6].

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Kanununun 30.06.2012 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle birlikte 4857 sayılı İş Kanununun iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümleri yürürlükten kalkmıştır [7]. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği konusunda işverene bazı ek yükümlülükler getirmekle birlikte, iş sağlığı ve güvenliği konusunda mevzuat dağınıklığı ve eksikliğini giderici nitelikte bir yapıya sahiptir. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun, çoğunluk itibarıyla yönetmelik hükümleri ile düzenlenmiş olan iş sağlığı ve güvenliği mevzuatını, kanun düzeyinde ve sistematik bir yapıda ele alması bu konudaki eksikliği giderici niteliktedir.

Yapı işyerleri, iş sağlığı ve güvenliği açısından çalışanların yaşamı için önemli riskler taşımaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistiklerine göre, ülkemizde yapı işyerlerinde 2009 yılında işlemi tamamlanan 64316 işkazasının 6877'si (% 10,7) yapı işyerlerinde meydana gelmiş olup, bu işkazalarından 156'sı ölümlerle, 239 'u ise sürekli iş göremezlikle sonuçlanmıştır. Yapı işyerlerinde ölümlerle sonuçlanan iş kazası sayısı ülkemizde ölümlerle sonuçlanan toplam iş kazaları sayısının % 13,3'ü gibi bir oranını teşkil etmektedir[8]. Yapı işyerlerinde önleme politikalarının geliştirilmesi, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulması, kalıcı ve sistematik iyileşme sağlanması, ilgili taraflara rehberlik edilmesi, iş sağlığı ve güvenliği yönünden yeni yaklaşımın etkin kılınması amacıyla yapı işyerlerinde genel iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine yönelik mevzuatların işveren, çalışan kapsamında değerlendirilme yapmak.

2. Konuyla İlgili Mevcut Kanun ve Yönetmelikler

İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili mevcut uygulamaları direkt veya dolaylı olarak çerçeveleyen çeşitli kanun, ilgili yönetmelikler aşağıda özetlenmiştir.

2.1. 4857 Sayılı İş Kanunu

İş Kanunu'nun, iş sağlığı ve güvenliği konusunu direkt ele aldığı maddeleri 77 – 89 arasında bulunan maddeler 30/12/2012 tarihinde iptal edilmiştir. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe girmiştir.

2.2. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu

Türk Borçlar Kanunu'nda İş Sağlığı Güvenliği'yle ilgili direkt ve dolaylı olarak maddeler bulunmaktadır. İkinci ayımda "Haksız Fiillerden Doğan Borç İlişkileri" başlığı altında geçen maddelerde (Madde 49 – Madde 76, Ek 6) genel tanım olarak "kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür" denilmiştir. İlgili maddeler başlıklar altında toplanacak olunursa da başkasına zarar verildiğinde işletme veya yapı malikinin;

- zararın kusuru ve ispatı sonucundaki sorumlulukları,
- kusur sonucunda oluşan tazminat,
- zamanaşımı,
- yargılama süreci açıklanmıştır.

2.3. 4708 Sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanun ve Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği

13/07/2001 tarih ve 24461 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4708 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanun, iş sağlığı ve güvenliği açısından uyarılar içermektedir (Madde 2-3, Ek 7). Ayrıca 05/02/2008 tarih ve 26778 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde de İş Sağlığı Güvenliği'yle ilgili açıklamalar bulunmaktadır (Madde 5-14-23, Ek 8). Kanun ve yönetmelik konu açısından değerlendirilecek olursa;

- İş yerlerinde iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yapı denetimlerin sorumluluğu,
- Yapı denetimde görevli teknik elemanların sağlık kurallarına aykırı veya kusurlu işler bulunması halinde sorumluluğu açıklanmıştır.

2.4. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir.

Kapsam ve istisnalar

MADDE 2 – (1) Bu Kanun; kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işverenekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır.

2.4.1. Kanuna Hızlı Bakış

İş sağlığı ve güvenliği konusu ilk kez müstakil bir kanunda ele alındı. Kamu ve özel sektör ayrımı gözetmeksizin tüm çalışanlar kanun kapsamına alındı. Kuralcı bir yaklaşım yerine önleyici yaklaşım esas alındı. İşyerleri, yapılan işin niteliğine göre tehlike sınıflarına ayrılıyor. Bütün işyerlerinde iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi gibi uzman personel görev yapacak. İşverenler ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden hizmet alabilecek. Devlet, 10'dan az çalışanı olan işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri giderlerini destekleyecek. İş kazalarını ve meslek hastalıklarını önleme adına önceden risk değerlendirmesi yapılacak. Çalışanlar belli aralıklarla sağlık gözetiminden geçirilecek. İş kazaları ve meslek hastalıklarının kayıtları daha etkin ve güncel hale getirilecek. Elli ve daha fazla çalışanın bulunduğu tüm işyerlerinde, iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturulacak. İşyerlerinde acil durum planları hazırlanacak. İşveren tüm çalışanlarını, iş sağlığı ve güvenliği ile çalışma hayatına dair hak ve sorumlulukları hakkında bilgilendirecek. Çalışanlar işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği faaliyetlerine aktif katılım sağlayacak. Çalışan, ciddi ve yakın tehlikeyle karşı karşıya kaldığında çalışmaktan kaçınma hakkını kullanabilecek. Birden fazla işverenin olduğu yerlerde, iş sağlığı ve güvenliği konusunda koordinasyon sağlanacak.

2.4.2. İşveren Açısından Getirdikleri

İş sağlığı ve güvenliği koşullarını iyileştirme ve bunun sürekliliğini sağlama. Çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu dikkate alma. Risk değerlendirme raporlarını da göz önünde bulundurarak genel bir önleme politikası geliştirme. Mesleki risklerin önlenmesi için, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbiri alma. Çalışma ortamında gerekli kontrol, ölçüm, inceleme ve araştırmaları yaptırma. İzleme, denetleme ve uygunsuzlukları giderme. Çalışanların hayati tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alma. Aynı çalışma alanını birden fazla işverenin paylaşması durumunda koordinasyon sağlama.

2.4.3. Çalışanlar Açısından Getirdikleri

Sayı sınırı olmaksızın iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinden yararlanma. İşyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarını ile ilgili görüş verme ve aktif katılım sağlayabilme. Ciddi ve yakın tehlike ile karşı karşıya kalması durumunda, gerekli tedbirler alınıncaya kadar çalışmaktan kaçınma. İş sağlığı ve güvenliği konularında eğitim alıp, bilgilenme. İş sağlığı ve güvenliği konularında temsil edilme. Kendisinin ve çalışma arkadaşlarının sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmeme. Kendilerine verilen üretim ve korunmayla ilgili tüm araç ve donanımları doğru kullanma.

3. Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği

İSG uygulamalarının gereklilikleri ilgili yasa ve yönetmelikler ile belirlenmektedir. Uygulamaların temelini 30.06.2012 tarihinde yayımlanan 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu oluşturmaktadır. Yapı üretim sürecinde yer alan tüm uygulamalara ait İSG yönetimi, ilgili kanun ve bu doğrultuda bakanlıklarca hazırlanan yönetmelikler esas alınarak yürütülmelidir. Kuruluşların İSG yapısı, TS 18001 uygulama kılavuzu uygulama ve işletme unsuru bölümü dikkate alınarak şu ana başlıklarda incelenebilir;

- Yönetim ve Sorumluluklar
- Kontrol
- Risk Değerlendirme
- İş Güvenliği Eğitimleri
- Dokümantasyon
- Sağlık Hizmetleri

3.1. Yönetim ve Sorumluluklar

İSG yönetimi çalışmalarına ait uygulamalarda sorumluluklar işçi, işveren ve devlet sorumlulukları olarak ayrılabilir. İSG uygulamalarında, bu ayrımın yanı sıra meslek odaları ve sendikalar gibi sivil toplum kuruluşları, eğitim çalışmaları, yönetim planlamaları, istatistik çalışmaları, talimatlar hazırlanması gibi konularda destekleyici çalışmalar yürütmektedirler.

Konsey, Kurul ve Koordinasyon

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi

Devlet, üzerindeki sorumlulukları yerine getirmek üzere kanun ve yönetmelikler ile yapısal düzenlemeler yapmaktadır. Yapılacak yasal düzenlemelerde stratejinin belirlenmesi için "Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi" kurulmuştur. Bu konseye ait genel hükümler 6331 Sayılı Kanun'da yer almakla beraber, konseyin çalışma usul ve esasları ÇSGB tarafından belirlenir hükmü yer almaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu

Kontrol faaliyetlerinin temelini İSG Kurulu oluşturur.

İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan "İşyeri İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Çalışma Rehberi" yayınında İSG kurulu yapısı şu şekilde ifade edilmektedir:

- Kurul başkanı: İşverenin kendisi veya işvereni temsil etmekle yetkili işveren vekilidir.
- İSG mühendisi: Bu kişi kurul sekreterliğini yürütmektedir.
- Personel, sosyal işler, mali ve idari işler sorumlusu: Bu birimlerde çalışan ya da birimler ile koordinasyon sağlayabilecek kuruluş çalışanıdır.
- Formen ustabaşı ya da usta: İlk amir durumunda çalışan personeldir. Birden fazla olması durumunda aralarında seçim yapılarak atanır. Bir yedek üye seçimi yapılır.
- İşçi temsilcisi: İşletmede varsa sendika, yoksa işçilerden bir temsilci kurulda görev alır. Bir yedek üye seçimi yapılır.
- İSG işçi temsilcisi: İSG çalışmalarında istek ve beklentilerin yanında uygulama ile ilgili görüşleri belirtmek sureti ile iyileştirme çalışmalarına katılır.
- Bu kurulun görev ve yetkileri:

- İSG çalışmalarına yönelik kuralların belirlenmesi, iç yönetmeliğin hazırlanması
- İşçilere rehberlik yapmak
- Tehlike ve kontrol yöntemlerini değerlendirmek
- Kaza, hastalık ve aksaklıkların araştırılması
- İSG yönetimi ve eğitimi
- Bakım ve onarımlarda güvenliğin sağlanması
- Olağanüstü durumlarla mücadele etmek
- Yıllık (dönemsel) rapor hazırlanması
- Tehlike ihbarı üzerine olağanüstü toplantı

Başlıkları altında düzenlenmektedir.

3.2. Yönetmelikler

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, İSG uygulama esaslarını ortaya koyarken, uygulama yöntemlerinin belirlenmesi, usul ve esaslar ilgili bakanlıklara bırakılmıştır.

3.2.1. Eğitimler

6331 Sayılı Kanun'un 17. Maddesinde çalışanların eğitimi konusu yer almaktadır. Kanun hükmü gereğince işveren, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini vermekle yükümlüdür. Eğitimin özellikleri Kanun'da şu şekilde tarif edilir; "Bu eğitim özellikle; işe başlamadan önce, çalışma yeri veya iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesi hâlinde veya yeni teknoloji uygulanması hâlinde verilir. Eğitimler, değişen ve ortaya çıkan yeni risklere uygun olarak yenilenir, gerektiğinde ve düzenli aralıklarla tekrarlanır."

İSG verilecek olan eğitimlerin usul ve esasları, ÇSGB tarafından 07 / 04 / 2004 tarihinde yayımlanmış olan "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik " ile belirlenmiştir.

Yönetmelik hükümlerine göre;

"İşverenler, işyerlerinde sağlıklı ve güvenli çalışma ortamının tesis edilmesi için gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler. Bu amaçla, işverenler, çalışanları, yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirmek, onların karşı karşıya buldukları mesleki riskler ve bunlarla ilgili alınması gerekli tedbirler konusunda işyerlerinde İSG eğitim programlarını hazırlamak, eğitimlerin düzenlenmesini, çalışanların bu programlara katılmasını sağlamak ve verilecek eğitim için uygun yer, araç ve gereç temin etmekle yükümlüdürler."

Çalışanlar ise yine yönetmelikte yer aldığı şekli ile sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının tesisi için işyerinde düzenlenecek olan iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine katılmak ve bu konudaki talimat ve prosedürlere uymakla yükümlüdürler.

Yönetmelikte eğitim konuları hakkında şu bilgiler verilmektedir;

- Genel iş sağlığı ve güvenliği kuralları
- İş kazaları ve meslek hastalıklarının sebepleri ve işyerindeki riskler
- Kaza, yaralanma ve hastalıktan korunma prensipleri ve korunma tekniklerinin uygulanması
- İş ekipmanlarının güvenli kullanımı
- Çalışanların yasal hak ve sorumlulukları
- Yasal mevzuat ile ilgili bilgiler
- İşyerinde güvenli ortam ve sistemleri kurma
- Kişisel koruyucu alet kullanımı
- Ekranlı ekipmanlarla çalışma
- Uyarı işaretleri
- Kimyasal, fiziksel ve biyolojik maddelerle ortaya çıkan riskler
- Yangın olayı ve yangından korunma
- Termal konfor şartları, ergonomi
- Elektrik, tehlikeleri, riskleri ve önlemleri
- İlk yardım, kurtarma

3.2.2. Kişisel koruyucu donanım

Yürütülen tüm üretim faaliyetlerde İSG uygulamalarının önemli unsurlarından biri de kişisel koruyucu donanım ekipmanlarının kullanımudur. Faaliyetin niteliğine göre güvenlik ekipmanı seçilmeli ve uygun kullanımı sağlanmalıdır.

KKD hakkında ÇSGB tarafından yayımlanmış olan iki ayrı yönetmelik bulunmaktadır. 29 / 11 / 2006 tarihli "Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği" ile Kişisel Koruyucu Donanım (KKD)' ların niteliği hakkında gereklilikler tanımlanırken, 11 / 02 / 2004 tarihli "Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik" ile kullanıma ait sorumluluklar, gereklilikler, kullanım şartları konusunda hükümler yer almaktadır.

Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği

Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği hükümlerine göre amaç; insan sağlığı ve güvenliğinin korunması amacıyla kullanılan kişisel koruyucu donanımların imalatı, ithalatı, piyasaya arzı, hizmete sunumu ve denetimi ile üçüncü şahısların can ve mal güvenliğinin tehlikelere karşı korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

3.2.3.Teknik Ekipmanlar

Teknik ekipmanların teknolojilerinde yaşanan gelişmeler nedeni ile daha kapsamlı hale gelmesi konu üzerinde İSG uygulamalarının önemini artırmaktadır. Kullanılan teknik ekipmanların nitelikleri ve kullanım koşulları verimliliğin sağlanmasının yanı sıra güvenlik önlemleri açısından da değerlendirilmektedir.

İş kazalarının oluşumu için tehlikeli durumlar + tehlikeli davranışlar formülü kullanılmıştır. Makine ya da ekipmandan kaynaklanan tehlikeli durumlar olarak aşağıdaki sıralama yapılabilir:

- Makine ve ekipmanların kullanım talimatlarının bulunmaması
- Makine ve tezgahların koruyucu sistemlerinin bulunmaması
- Makine ve ekipmanın amacı dışında ve kapasitelerinin üzerinde kullanılması
- Makina ve tezgahı tehlike anında durduracak stop butonun yadaswich'in bulunmaması
- Periyodik bakım ve kontrollerinin zamanında ve gereği gibi yapılmaması
- Makine ve tezgahların yerleşim hataları
- Hatalı malzeme depolama, istifleme, yükleme ve taşınması

Makine ve ekipmanlar ile yürütülen çalışmalarda alınacak güvenlik tedbirleri İSG çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından 11 / 02 / 2004 tarih ve 25370 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği" İSG yönetiminde makine ve ekipmanların kullanımına ait hükümleri içermektedir.

Yönetmelikte amaç, işyerinde iş araç ve gereçlerinin kullanımı ile ilgili sağlık ve güvenlik yönünden uyulması gerekli asgari şartları belirlemektir şeklinde ifade edilmiştir.

Yönetmelikte iş ekipmanları hakkındaki hükümler ise iş ekipmanında bulunacak asgari gerekler ve iş ekipmanının kullanımı ile ilgili hususlar olarak iki ana bölümde yer almaktadır.

İş ekipmanlarında bulunacak asgari gerekler şu şekilde sıralanmaktadır:

- İş ekipmanında bulunan ve güvenliği etkileyen kumanda cihazları açıkça görülebilir ve tanımlanabilir özellikte olacak ve gerektiğinde uygun şekilde işaretlenecektir. Kumanda cihazları zorunlu haller dışında, tehlikeli bölgenin dışına yerleştirilecek ve bunların kullanımı ek bir tehlike oluşturmayacaktır. Kumanda cihazları, istem dışı hareketlerde tehlikeye neden olmayacaktır.
- Operatör, ana kumanda yerinden tehlike bölgesinde herhangi bir kimsenin bulunmadığından emin olabilmelidir. Bu mümkün değilse makine çalışmaya başlamadan önce otomatik olarak devreye girecek sesli ve ışıklı ikaz sistemi bulunacaktır.
- İş ekipmanının çalıştırılması veya durdurulması sırasında doğabilecek tehlikelere maruz kalan işçilerin bu tehlikelerden korunabilmeleri için yeterli zaman ve imkanı olmalıdır.
- Kumanda sistemleri güvenli olmalıdır. Bunlarda meydana gelebilecek herhangi bir hasar veya kırılma tehlikeli bir duruma neden olmamalıdır. Kontrol sistemleri güvenli olacak ve planlanan kullanım şartlarında olabilecek arıza, bozulma veya herhangi bir zorlanma göz önüne alınarak uygun nitelikte seçilecektir.
- İş ekipmanlarının çalıştırılması, bu amaç için yapılmış kumandaların ancak bilerek ve isteyerek kullanılması ile sağlanacaktır.

- Bütün iş ekipmanlarında, ekipmanı tümüyle ve güvenli bir şekilde durdurabilecek bir sistem bulunacaktır. Her bir çalışma yerinde, tehlikenin durumuna göre, iş ekipmanının tamamını veya bir kısmını durdurabilecek ve bu ekipmanın güvenli bir durumda kalmasını sağlayacak kumanda sistemi bulunacaktır. İş ekipmanlarının durdurma sistemleri, çalıştırma sistemlerine göre öncelikli olacaktır. İş ekipmanı veya tehlikeli kısımları durdurulduğunda, bunları harekete geçiren enerji de kesilmiş olacaktır.
- İş ekipmanının tehlikesi ve normal durma süresinin gerektirmesi halinde iş ekipmanında acil durdurma sistemi bulunacaktır.
- Parça fırlaması veya düşmesi riski taşıyan iş ekipmanları, bu riskleri ortadan kaldıracak uygun güvenlik tertibatı ile donatılacaktır.
- Gaz, buhar, sıvı veya toz çıkarma tehlikesi olan iş ekipmanları, bunları kaynağında tutacak ve/veya çekecek uygun sistemlerle donatılacaktır.
- İşçilerin sağlığı ve güvenliği açısından gerekiyorsa, iş ekipmanı ve parçaları uygun yöntemlerle sabitlenecektir.
- İşçilerin sağlık ve güvenliği açısından önemli bir tehlike oluşturabilecek, iş ekipmanının parçalarının kırılması, kopması veya dağılması riskine karşı uygun koruma önlemleri alınacaktır.
- İş ekipmanının hareketli parçalarıyla mekanik temas riskinin kazaya yol açabileceği hallerde; iş ekipmanı, tehlikeli bölgeye ulaşmayı önleyecek veya bu bölgeye ulaşılmadan önce hareketli parçaların durdurulmasını sağlayacak uygun koruyucular veya koruma donanımı ile donatılacaktır. Bu amaçla koruyucular ve koruma donanımı:
 - Sağlam yapıda olacak
 - İlave tehlike yaratmayacak
 - Kolayca yerinden çıkarılmayacak veya etkisiz hale getirilemeyecek şekilde olacak
 - Tehlike bölgesinden yeterli uzaklıkta bulunacak
 - Ekipmanın operasyon noktalarının görülmesini gereğinden fazla kısıtlamayacak
 - Sadece işlem yapılan alana girişi kısıtlayacak, bunlar çıkarılmadan parça takılması, sökülmesi ve bakım için gerekli işlemlerin yapılması mümkün olacaktır.
- İş ekipmanının çalışılan veya bakımı yapılan bölge ve operasyon noktaları, yapılacak işleme uygun şekilde aydınlatılacaktır
- İş ekipmanının yüksek veya çok düşük sıcaklıktaki parçaları, işçilerin teması veya yaklaşması riskine karşı korunacaktır
- İş ekipmanına ait ikaz donanımları kolay algılanır ve anlaşılır olacaktır.
- İş ekipmanı sadece tasarım ve imalat amacına uygun işlerde ve şartlarda kullanılacaktır.
- İş ekipmanının bakım işleri, ancak ekipman kapalı iken yapılabilecektir. Bunun mümkün olmadığı hallerde, bakım işleri yürütülürken gerekli önlemler alınacak veya bu işlerin tehlike bölgesi dışında yapılması sağlanacaktır. Bakım defteri bulunan makinelerde bakımla ilgili işlemler günü gününe bu deftere işlenecektir.
- İş ekipmanlarının enerji kaynaklarını kesecek araç ve gereçler kolayca görülebilir ve tanımlanabilir olacaktır. Ekipmanın enerji kaynaklarına yeniden bağlanması işçiler için tehlike yaratmayacaktır.
- İş ekipmanlarında, işçilerin güvenliğinin sağlanmasında esas olan ikaz ve işaretler bulunacaktır.
- İşçilerin üretim, bakım ve ayar işlemleri yapacakları yerlere güvenli bir şekilde ulaşabilmeleri ve orada güvenli bir şekilde çalışabilmeleri için uygun şartlar sağlanacaktır.
- Bütün iş ekipmanı, ekipmanın aşırı ısınması veya yanmasına veya ekipmandan gaz, toz, sıvı, buhar veya üretilen, kullanılan veya depolanan diğer maddelerin yayılması riskine karşı işçilerin korunmasına uygun olacaktır.
- Bütün iş ekipmanı, ekipmanın veya ekipmanda üretilen, kullanılan veya depolanan maddelerin patlama riskini önleyecek özellikte olacaktır.
- Bütün iş ekipmanı, işçilerin doğrudan veya dolaylı olarak elektrikle temas riskinden korunmasına uygun olacaktır.
- Yönetmelikte iş ekipmanının kullanımı ile ilgili genel hükümler ise şu şekilde ifade edilir:

- İş ekipmanları, kullanan işçilere ve diğer çalışanlara en az risk oluşturacak şekilde yerleştirilecek, kurulacak ve kullanılacaktır. Bu amaçla, iş ekipmanının hareketli kısımları ile çevresinde bulunan sabit veya hareketli kısımlar arasında yeterli mesafe bulunacak ve ekipmanda kullanılan ya da üretilen enerjinin ve maddelerin güvenli bir şekilde temini ve uzaklaştırılması sağlanacaktır.
- İş ekipmanının kurulması veya sökülmesi, özellikle imalatçı tarafından verilen kullanma talimatı doğrultusunda güvenli koşullar altında yapılacaktır.
- Kullanımı sırasında yıldırım düşmesi ihtimali bulunan iş ekipmanı yıldırımın etkilerine karşı uygun araçlarla korunacaktır.
- Yönetmeliğin iş ekipmanlarının kullanımı ile ilgili diğer hükümler ise:
- Kendinden hareketli veya bir başka araç vasıtasıyla hareket edebilen iş ekipmanlarının kullanımı ile ilgili hükümler.
- Yük kaldırmada kullanılan iş ekipmanı ile ilgili hükümler.
- Yüksekte yapılan geçici işlerde, iş ekipmanının kullanımı ile ilgili hükümler.
- Başlıkları altında incelenmektedir.
- Ayrıca BSTB tarafından yayımlanan “Makine Emniyeti Yönetmeliği” makine ve ekipmanların “kendinden beklenen amaçlar doğrultusunda kullanıldığında, insan sağlığına ve güvenliğine ve durumuna göre evcil hayvanlara ve mallara zarar vermiyorsa piyasaya arz edilmelerini” sağlamak üzere hükümler içermektedir. Bu konu “Makinelerin imalatçıları veya yetkili temsilcileri makinelere uygulanacak sağlık ve güvenlik kurallarını belirlemek için bir risk değerlendirmesi yapılmasını sağlamalıdır. Makineler daha sonra bu risk değerlendirmesi sonuçlarını göz önünde bulundurarak tasarlanmalı ve imal edilmelidirler” şeklinde ifade edilmiştir.
- Bu yönetmeliğin makinelerin tasarımı ve imali ile ilgili temel sağlık ve güvenlik kurallarını içeren “Güvenlik bütünlüğü ilkeleri” bölümünde ana hatları ile şu hükümler bulunmaktadır:
- Makineler işlevlerine uygun olacak şekilde ve sadece öngörülen şartlar altında değil, makul bir şekilde öngörülebilir yanlış kullanımları da dikkate alınarak, kuruluşa alındıklarında kişileri riske atmadan çalıştırılabilecek, ayarlanabilecek ve bakımı yapılabilecek şekilde tasarlanmalı ve imal edilmelidir. Alınan tedbirlerin amacı, makinelerin, öngörülebilir çalışma ömrü boyunca, nakliye, montaj, demontaj, hizmetten çıkarma ve hurdaya ayırma aşamaları dahilindeki her türlü riski bertaraf etmek olmalıdır.
- En uygun metotları seçerken, imalatçı veya yetkili temsilcisi, aşağıdaki ilkeleri sıra dahilinde uygulamalıdır:
 - Riskleri olabildiğince bertaraf etmek veya azaltmak (esasinda güvenli makina tasarımı ve imalatı)
 - Bertaraf edilemeyecek riskler için gerekli koruyucu tedbirleri almak
 - Kullanıcıları uygulanan koruyucu tedbirlerin her türlü yetersizliklerinden kaynaklanan giderilemeyen riskler konusunda bilgilendirmek, özel bir eğitimin gerekli olup olmadığını göstermek ve kişisel koruyucu ekipman sağlama ihtiyacını belirtmek
- Makineleri tasarmlarken veya imal ederken ve talimatları hazırlarken, imalatçı veya yetkili temsilcisi sadece makinenin amaçlanan kullanımını değil aynı zamanda öngörülebilir her türlü yanlış kullanımını da dikkate almalıdır.
- Makineler, kişisel koruyucu ekipmanın gerekli veya öngörülebilir kullanımlarından kaynaklanabilecek olan operatörün maruz kaldığı kısıtlamaları göz önünde bulundurarak tasarlanmalı ve imal edilmelidir.
- Makineler güvenli bir şekilde ayarlanmasına, bakımı yapılmasına ve kullanılmasına imkân verecek bütün özel teçhizat ve aksesuarlarla birlikte tedarik edilmelidir.

3.2.4. İşyeri Hekimleri ve İş Güvenliği Uzmanları

6331 Sayılı Kanun'da işyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları konusunda hükümler yer almaktadır. Kanun'un 6. Maddesi uyarınca işveren çalışanları arasından iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personeli görevlendirmekle yükümlüdür. Bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için gerekli koşulların ve koordinasyonun sağlanması da yine işveren sorumluluğundadır. Kanun hükmüne göre "İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları; görevlendirildikleri işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirleri işverene yazılı olarak bildirir; bildirilen hususlardan hayati tehlike arz edenlerin işveren tarafından yerine getirilmemesi hâlinde, bu hususu Bakanlığın yetkili birimine

bildirir." Ayrıca yine Kanun hükmüne göre "Hizmet sunan kuruluşlar ile işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerinden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumludur." Kanun'da iş güvenliği uzmanlarının görev alanlarına ait sınıflandırma yapılmaktadır. Yapı üretim sürecinin de içinde bulunduğu çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde (A) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olmaları şartı aranmaktadır.

3.2.5. Acil Durum Planları, Yangınla Mücadele ve İlk Yardım

6331 Sayılı Kanun acil durumlar ile ilgili hükümler içermektedir. Kanun hükümlerine göre işveren;

- Çalışma ortamı, kullanılan maddeler, iş ekipmanı ile çevre şartlarını dikkate alarak meydana gelebilecek acil durumları önceden değerlendirerek, çalışanları ve çalışma çevresini etkilemesi mümkün ve muhtemel acil durumları belirler ve bunların olumsuz etkilerini önleyici ve sınırlayıcı tedbirleri alır.
- Acil durumların olumsuz etkilerinden korunmak üzere gerekli ölçüm ve değerlendirmeleri yapar, acil durum planlarını hazırlar.
- Acil durumlarla mücadele için işyerinin büyüklüğü ve taşıdığı özel tehlikeler, yapılan işin niteliği, çalışan sayısı ile işyerinde bulunan diğer kişileri dikkate alarak; önleme, koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konularda uygun donanıma sahip ve bu konularda eğitilmiş yeterli sayıda kişiyi görevlendirir, araç ve gereçleri sağlayarak eğitim ve tatbikatları yaptırır ve ekiplerin her zaman hazır bulunmalarını sağlar.
- Özellikle ilk yardım, acil tıbbi müdahale, kurtarma ve yangınla mücadele konularında, işyeri dışındaki kuruluşlarla irtibatı sağlayacak gerekli düzenlemeleri yapar.

3.2.6. Sağlık Hizmetleri

İSG uygulamaları çerçevesinde alınacak sağlık hizmetleri ile ilgili yükümlülükler işveren ve çalışan yükümlülükleri olarak ÇSGB tarafından 27 / 11 / 2010 tarihinde yayımlanan "İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği" ile düzenlenmektedir.

Yönetmelik hükümlerine göre işveren; İSGB oluşturmakla, bu birimde bir veya birden fazla işyeri hekimi ile gereğinde diğer sağlık personelinin görevlendirmekle ve sanayiden sayılan işlerin yapıldığı işyerlerinde tehlike sınıfına uygun bir veya birden fazla iş güvenliği uzmanı görevlendirmekle yükümlüdür.

3.2.7. Risk Analizi

İSG yönetim sistemlerinde uygulamaların sağlıklı yapılabilmesi için karşılaşılabilecek olumsuzlukların (risklerin) öngörülmesi ve derecelendirilmesi gereklidir. Bu uygulama risk analizi ve değerlendirilmesi olarak tanımlanır ve İSG uygulamalarında proaktif yaklaşımın temelidir; ancak bu şekilde etkin önlemlerin alınması mümkün olacaktır.

İyi bir risk analizi, doğabilecek kazalardan korunma açısından büyük değer taşır ve görünmeyen tehlikelerin ortaya çıkarılmasını, etkili güvenlik önlemlerinin alınmasını sağlar" [9].

			ŞİDDET				
			Çok hafif	Hafif	Orta derecede	Ciddi	Çok ciddi
			1	2	3	4	5
OLASILIK	Çok küçük	1	1 Anlamsız	2 Düşük	3 Düşük	4 Düşük	5 Düşük
	Küçük	2	2 Düşük	4 Düşük	6 Düşük	8 Orta	10 Orta
	Orta	3	3 Düşük	6 Düşük	9 Orta	12 Orta	15 Ciddi
	Yüksek	4	4 Düşük	8 Orta	12 Orta	16 Ciddi	20 Ciddi
	Çok yüksek	5	5 Düşük	10 Orta	15 Ciddi	20 Ciddi	Tolere edilemez

Şekil 1. Risklerin olasılıkları ve şiddetleri tablosu [10]

Şekil 1’de belirtilen risklerin olasılıkları ve şiddetleri tablosu ifade edilmiştir.

3.3. Yapı İşlerinde İş Sağlığı Ve Güvenliği Yönetmeliği

3.3.1. Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, yapı işlerinde alınacak asgari iş sağlığı ve güvenliği şartlarını belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına giren tüm yapı işlerinin yapıldığı işyerlerinde uygulanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri, 19/9/2013 tarihli ve 28770 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği kapsamına giren işyerlerinde uygulanmaz.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 30 uncu maddesine dayanılarak,

(2) Avrupa Birliğinin 24/6/1992 tarihli ve 92/57/EEC sayılı Konsey Direktifine paralel olarak, hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Alt işveren: Bir işverenden, işyerinde yürütülen mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan, bu iş için görevlendirdiği işçilerini/çalışanlarını sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran gerçek veya tüzel kişiyi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşları,

b) Bakanlık: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını,

c) İşveren: Çalışan istihdam eden gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşları,

ç) Kanun: 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununu,

d) Kendi nam ve hesabına çalışan: Çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapan ve projenin tamamlanmasında profesyonel katkı sağlayan kişiyi,

e) Proje: Yapı işlerinin tasarımından tamamlanmasına kadar yürütülen bütün işleri,

f) Proje sorumlusu: İşveren tarafından görevlendirilen ve işveren adına projenin hazırlanmasından, uygulanmasından ve uygulamanın kontrolünden sorumlu gerçek veya tüzel kişiyi,

g) Sağlık ve güvenlik koordinatörü: Projenin hazırlık ve uygulama aşamalarında, işveren veya proje sorumlusu tarafından sorumluluk verilen ve bu Yönetmeliğin 10 uncu ve 11 inci maddelerinde belirtilen sağlık ve güvenlikle ilgili görevleri yapan gerçek veya tüzel kişileri,

ğ) Sağlık ve güvenlik planı: Muhtemel risklerin değerlendirilip yapı işi süreci boyunca sağlık ve güvenlik ile ilgili alınacak tedbirlerin, organizasyon yapısının, çalışma yöntemlerinin ve bunlara ilişkin işlerin ne zaman ve kim tarafından yapılması gerektiğinin belirlendiği, aynı yapı sahasında faaliyet gösterecek farklı işverenler, alt işverenler, kendi nam ve hesabına çalışan kişiler ve farklı çalışma ekipleri arasında sağlık ve güvenliğe dair hususların koordinasyonunun sağlanması amacıyla yapı alanının tamamından sorumlu işveren veya proje sorumlusu tarafından hazırlanan veya hazırlanması sağlanan planı,

h) Yapı alanı: Yapı işlerinin yürütüldüğü alanı,

ı) Yapı işleri: İnşaat ve çeşitli mühendislik işlerinin yürütüldüğü, yerüstü veya yeraltında, su üstü veya su altında yapılan işler ile benzeri diğer işleri, ifade eder.

4. Tartışma ve Sonuç

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini düzenleyen mevzuat son 8 yılda sık sık değişikliğe uğramıştır. Gelişmiş ülkelere göre işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda zaten bir hayli geride kalmış ülkemizde yönetmeliklerin çıkarılıp iptal edilmesi, sil baştan yönetmelik hazırlanması şüphesiz iş güvenliği kültürünün oluşması ve benimsenmesini zorlaştıran gelişmelerdir. Bu bölümde bu sürecenin nedenleri tartışılmakta ve yürürlükteki mevzuatın inşaat sektörü açısından yeterli olup olmadığı incelenmektedir.

Ülkemizde son 10 yılda işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında yapılan mevzuat çalışmalarının iş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltmayı amaçladığı şüphesizdir. Ancak, yukarıda da açıklandığı gibibazı düzenlemelerin uygulamaya konulmasında çeşitli sıkıntılar yaşanacağı düşünülmektedir. Sıkıntıların kök nedenleri bu bölümde özetlenmiştir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği (İSİG) ile ilgili mevzuatın temel dayanağı 6331 sayılı İş Güvenliği Kanunu'dur. Bu kanundaki 5. Bölüm (İş Sağlığı ve Güvenliği) ve bu bölümdeki 30 madde mevzuatın uygulamaya konulması için yeterli olmadığından dolayı Kanun, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nı yönetmelik çıkarması konusunda yetkili kılmıştır. Bakanlık bu yetkisini kullanarak çeşitli yönetmelikler çıkartmış ancak bunlar da yukarıda anlatıldığı gibi dava konusu olmuş ve sürekli iptal ya da değişikliğegedilmiştir. Ancak, bu kanunun içeriğinin işyerlerinin ve işçilerin ihtiyaçlarını gerçekten karşılayabilecek şekilde hazırlanması gerekmektedir. Yönetmeliklerin sürekli dava konusu olmaması için izlenmesi gereken yol aslında, yasanın uygulanmasındaki yer alacak tüm tarafların, bilhassa mesleklerin temsilcisi olan odalar ve konunun üzerinde araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyeti yürüten üniversitelerin katılımıyla işbirliği halinde çalışmaktır. Hiç şüphesiz ki, bu kuruluşlarda konu ile ilgili bilgi ve deneyim birikimi vardır. Geçmişte açılan davalara bakıldığında davacıların genelde meslek odaları olduğu görülmektedir. Ancak, uygulamaya en fazla yönelik olan ve sürekli üzerinde değişiklik yapılan "İşyeri sağlık ve güvenlik biriminde görevlendirilecek işyeri hekimleri, iş güvenliği uzmanları ve işverence görevlendirilecek diğer personelin nitelikleri, sayısı, işe alınmaları, görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma şartları, eğitimleri ve belgelendirilmeleri, görevlerini nasıl yürütecekleri, işyerinde kurulacak sağlık ve güvenlik birimleri ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerinin nitelikleri, ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden hizmet alınmasına ilişkin hususlar ile bu birimlerde bulunması gereken personel, araç, gereç ve teçhizat, görevlendirilecek personelin eğitim ve nitelikleri Sağlık Bakanlığı, Türk Tabipleri Birliği ve Türk Mimar Mühendis Odaları Birliğinin görüşleri alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." ifadesi değiştirilmiş ve yukarıda altı çizili kısım yerine kısaca "ilgili taraflar" yazılarak işbirliğiyolundan giderek uzaklaşıldığı görülmektedir. 50 işçi sınırının inşaat, ve tersane yapımı gibi daha az sayıda işçiyle gayet tehlikeli işlerin yapılabildiği ve iş kazalarının sık yaşandığı proje bazlı sektörler için yetersiz olduğu barizdir. Ancak, bu hatanın üstüne bir de ortak sağlık ve güvenlik birimleri uygulamasıagidilmesi ve tam süreli iş güvenliği uzmanı çalıştırma zorunluluğunun tehlike sınıfına göre 1000, 1500 ve 2000 işçiye üst sınırına çekilmiş olması bahsi geçen sektörleri yalnız başına bırakmak anlamına gelmektedir. Bazı formüllerle kaç saat işyerinde bulunulabileceğinin hesaplanması belki işyeri hekimleri için uygun olabilir, ancak inşaat şantiyeleri, tersaneler ve maden ocakları gibi son derece tehlikeli işyerlerinde sürekli bulunacak bir iş güvenliği uzmanına ya da bu konuda eğitilmiş teknik personele ihtiyaç vardır. Bu bağlamda yasaya "inşaat ruhsatına tabii veya 4734 sayılı yasa tabii olarak ihale edilmiş kamuya ait inşaat işlerinde iş güvenliği uzmanı çalıştırma zorunluluğu vardır" ibaresi eklenebilir.

Yönetmeliklerde tasarlanmış iş güvenliği uzmanlığı eğitim sistemi yukarıda bahsedildiği gibi genel iş güvenliği eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ancak, sektörelbazda iş güvenliğinin sağlanması açısından yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizlikte ilgili meslek dallarının eğitim kurumlarından veya odalarından destek almakla çözümlenebilir.

Tartışılan yetersiz ya da eksik bulunan düzenlemelerin olası nedenlerinden biri olarak bir anda çok ağır şartlarla mevzuat çıkarmama düşüncesi olabilir. Bu bağlamda, örneğin, 50 işçi sınırının daha sonra düşürüleceği çeşitli oturularda gündeme gelmiştir. Ancak, temellerin baştan yanlış atılması ilerde önemli sorunlara yol açabileceğinin dikkate alınması gerekir. Bazı maddelerde esnek davranılmış olmasının bir başka nedeni de Türkiye'de bu konuda yetişmiş teknik eleman, özellikle de A ve B sınıfı iş güvenliği uzmanı, sayısındaki yetersizliktir. Halbuki A, B, C sınıflandırılması yerine işyeri hekimliğine benzer kademesiz bir uygulamaya gidilse sistemdeki bir çok sıkıntı ortadan kalkacaktır. Eğer bu sınıflandırma sisteminde ısrar edilecekse, o zaman yukarıda bahsi geçen sektörel eğitimin B sınıfı eğitimde verilmesi ve belki de A sınıfı için sadece tazeleme eğitimi ve iş tecrübesi şartı koyulması gelecekteki çalışmalar için düşünülebilir. Diğer bir yaklaşım ise bu tür bir sınıflandırma yerine meslekler bazında bir sınıflandırma getirilmesi olabilir. Yukarıdaki tüm düzenlemeler ağır aksak olsa da ülke çapında iş güvenliğini kültürünü oluşturma yolunda atılmış önemli adımlardır. Ancak, halen iş güvenliğini önlemek için pratikte özellikle teknik olarak neler yapılması gerektiği konusunda işverenler ve iş güvenliği uzmanlarının kılavuzluğa ihtiyacı vardır. ABD'deki mevzuat incelendiğinde Occupational Safety and Health Administration (OSHA) kurumunun hazırlamış olduğu ve tüm ülkede uygulanan iş güvenliği standartlarının genel endüstri, inşaat ve tersane işleri olarak üçe ayrıldığı görülmektedir [11]. Genel endüstristandartları tüm sektörler için hazırlanmışken, inşaat ve tersaneler için ayrı standartlar düşünülmüştür. Özellikle inşaat sektörünün işçi sağlığı ve iş güvenliği standartlarının kapsamının hayli geniş tutulduğu gözlenmiştir. Standartların A, B ve C bölümlerinin idari konular ağırlıklı olduğu, D bölümünün sağlık konularına ayrıldığı, geri kalan bölümlerinin (E-Z arası) teknik konular içerdiği gözlenmiştir. Ülkemizde inşaat sektörünü kapsayan mevzuat incelendiğinde teknik konularda çözüm getiren düzenleme eksikliği olduğu görülmektedir. 23 Aralık

2003 tarih ve 25325 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliği” Avrupa Birliği direktiflerinden tercüme yapılmış olup, genelde idari konular içermekte, teknik konular ise sadece “uygun”, “gerekli” önlemler alınmalıdır gibi detay içermeyen ifadelerle geçilmiştir. Bu yüzden kimse bu yönetmeliği muhatap almamakta, hatta iş müfettişleri bile denetimlerini hala yürürlükte olan 12 Eylül 1974 tarih ve 15004 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış “Yapı İşlerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği” tüzüğüne göre yapmaktadır. Yaklaşık 40 sene önceki teknik bilgileri içeren, bir çok maddede bahsedilen yöntemlerin demode olduğu bu tüzük ne yazık ki 2003 yılında çıkmış yönetmelikten sorunlara daha iyi çözümler getirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve bir çok gelişmiş ülkenin inşaat sektörü için ayrı standartlar, yönetmelikler hazırladığı bir dünyada zaten iş güvenliğinin ciddiye alınmadığı ve angarya olarak görüldüğü Türk inşaat sektörünün gerek idari düzenlemeler gerekse teknik önlemler açısından ihtiyaçları maalesef karşılanmamaktadır.

Kaynaklar

- [1] Akkaş, Türkiye ‘de Yapı Üretiminde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Çalışmaları ve Toplu Konut Sektörüne Yönelik Bir Araştırma, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze (2006)
- [2] TALAS, C. Toplumsal Politika, İmge Kitabevi, Ankara(1993)
- [3] ILO, International Labour Organisation-ILO”, www.ilo.org, (2005)
- [4] <http://www.inaat.calisma.gov.tr/sunumlar/seminersunum/Umit.Tarhan.pps>, (2006)
- [5] EUROPA, AdaptingToChange in WorkandSociety: a New Community Strateji on HealthandSafety at Work 2002-2006, http://europa.eu.int/eur_lex, (2006)
- [6] Dikmen S. Ü., “4857 Sayılı Yasa ve inşaat şantiyelerinde iş sağlığı ve güvenliği yaklaşımları” İMO, 26 (2011)
- [7] bkz. 30.06.2012 tarih ve 28339 sayılı RG
- [8] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.; Yapı Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği El kitabı.
- [9] Özkılıç Ö., “İş sağlığı ve güvenliği, yönetim sistemleri ve risk değerlendirme metodolojileri” TİSK, Ankara 5-8, 13, 20, 38, 47, 55 (2005).
- [10] Naycı H., “Bir toplu konut projesinde uygulanan iş güvenliği yönetim süreçlerinin OHSAS 18001 uygulamalarıyla karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 49 (2010)
- [11] OccupationalSafetyandHealth Administration ,(2011)